

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและความสำคัญของปัญหา

ความเข้าใจเรื่ององค์ประกอบของความเป็นเมือง เป็นความสำคัญประการหนึ่ง สำหรับการวางผังเมือง ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบของความเป็นเมือง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนประชากรกับขนาดพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป การวางผังเมืองคือการจัดสัดส่วนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับจำนวนประชากร และมีความประสานสอดคล้องกันในการดำเนินกิจกรรมชีวิตประจำวัน ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและปลอดภัย ความเข้าใจถึงองค์ประกอบของความเป็นเมืองมีลักษณะเช่นเดียวกับความเข้าใจถึงการที่เด็กมีร่างกายเติบโตจะต้องรู้ว่าเด็กอายุ ๒ ขวบ มีความแตกต่างกับเด็กอายุ ๒ ขวบอย่างไร

องค์ประกอบของความเป็นเมืองแต่ละเมืองมีความแตกต่างกันจากปัจจัยหลายประการ เช่นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วิถีชีวิตของคนในสังคมนโยบายเศรษฐกิจและการปกครอง เป็นต้น การที่จะเข้าใจถึงองค์ประกอบของความเป็นเมืองให้ถูกต้องครบถ้วนทุกด้านทำได้ยาก งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเมืองเป็นการศึกษาวิจัยตามแนววิชาแต่ละสาขา ชาคการวิเคราะห์วิจัยแบบรวมยอด (Comprehensive Understanding) ประกอบกับเมืองตัวอย่างที่ไชศึกษาเป็นเมืองในต่างประเทศโดยเฉพาะเมืองในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นพื้นฐานของชุมชน

การศึกษาครั้งนี้ เป็นความพยายามหาความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและขนาดของชุมชนเมืองที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งระดับเทศบาลและสุขาภิบาลเนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสภาพพื้นที่บางส่วนติดชายฝั่งทะเล บางส่วนเป็นที่ราบริมน้ำ บางส่วนเป็นที่ชายแดน นอกจากนี้สภาพภูมิอากาศและพืชพรรณธรรมชาติบางส่วนคล้ายภาคใต้ บางส่วนคล้ายภาคกลาง

และยังมีพื้นที่ที่ติดกับเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นนครหลวงของประเทศอีกด้วย การศึกษามุ่งทำความเข้าใจถึงองค์ประกอบของความเป็นเมืองของเมืองในบริเวณพื้นที่ที่ต่างกัน เมืองแต่ละเมืองมีความสำคัญทางด้านการปกครองและการบริหารต่างกัน มีการติดต่อถึงกัน เมืองประกอบของความเป็นเมืองแตกต่างกันหรือไม่ และองค์ประกอบของความเป็นเมืองทำให้เมืองมีขนาดและรูปแบบต่างกันอย่างไร โดยหวังว่าผลการศึกษาจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงองค์ประกอบเหล่านั้นเป็นข้อมูลฐานเบื้องต้นสำหรับประโยชน์ทางวิชาการเพื่อค้นคว้าวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย

๑. ศึกษาลักษณะทั่วไปทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเข้าใจสภาพแวดล้อมของเมืองและพื้นฐานของชุมชน
๒. ศึกษาบริเวณแหล่งที่ตั้งของเทศบาลและสุขาภิบาลซึ่งกำหนดให้เป็นเขตเมือง และจัดลำดับขนาดของเมืองตามจำนวนประชากรและความหนาแน่น
๓. ศึกษาขนาดของเมืองตามความสัมพันธ์กับระยะทางที่มีโอกาสติดต่อกับชุมชนอื่นโดยรอบ
๔. สรุปการเปลี่ยนแปลงในขนาดและรูปแบบของเมือง

สมมุติฐาน

"องค์ประกอบของความเป็นเมืองในบริเวณพื้นที่ที่มีการคมนาคมดี ใกล้แหล่งงานขนาดใหญ่ และมีบริการอย่างทั่วถึง ทำให้เมืองมีขนาดและรูปแบบต่างกัน"

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารของทางราชการ หนังสือและเอกสารในห้องสมุด
๒. นำข้อมูลที่ไต่จากการค้นคว้าทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาขนาดและการเปลี่ยนแปลงตามแหล่งที่ตั้งต่าง ๆ โดยใช้แผนที่ ๑ : ๒๕๐,๐๐๐ ประกอบ
๓. แสดงผลการศึกษาวิจัยในรูปของการบรรยายตาราง แผนที่และแผนภูมิ

แหล่งที่มาของข้อมูล

เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านเวลาและงบประมาณ ประกอบกับพื้นที่ในการวิจัยมีขนาดใหญ่มาก ทำให้ไม่สามารถทำการศึกษาในภาคสนามได้ การวิจัยจึงต้องใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทั้งหมด โดยมีแหล่งที่มาของข้อมูลดังนี้

- ๑. กองปกครองท้องที่ และกองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- ๒. กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
- ๓. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ๔. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ๕. สำนักงานสถิติแห่งชาติ
- ๖. ศูนย์เอกสารประเทศไทย
- ๗. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ๘. ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๙. ห้องสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๑๐. สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑. ผลของการศึกษาวิจัยแสดงถึงความแตกต่าง ระหว่างขนาดของเมืองตามองค์ประกอบของความ เป็นเมืองในชุมชนนั้น
- ๒. ผลของการศึกษาวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น เพื่อให้เกิดการค้นคว้าวิจัยทางวิชาการต่อไป
- ๓. ผลของการศึกษาวิจัย เป็นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง ของเมืองแก่ผู้สนใจทั่วไป

ข้อจำกัดในการวิจัย

ข้อจำกัดที่สำคัญทำให้ผลการศึกษามีความคลาดเคลื่อนได้แก่การมีข้อมูลที่มีความแตกต่างกันในเรื่องพื้นที่และเวลา หน่วยงานบางแห่งมีภาคตะวันออกรวมอยู่กับภาคกลางและภาคตะวันตก หน่วยงานบางแห่งไม่มีบุคลากรรวมอยู่ในภาคตะวันออก นอกจากนี้วิธีการจัดเก็บข้อมูลอาจมีความคลาดเคลื่อนในการจดบันทึกซึ่งไม่อาจตรวจสอบแก้ไขได้